

ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ЩО ТАКЕ ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ?

Гендерний аналіз – вивчення можливих відмінностей між жінками та чоловіками у всій їхній різноманітності з точки зору їхніх потреб, ролей у суспільстві та сім'ї, доступу до ресурсів, участі у прийнятті рішень та в політичних, економічних і соціальних процесах (Європейська Комісія, 1998).

Гендерний аналіз базується на трьох ключових принципах:

1

КОНТЕКСТ – ЩО САМЕ?

Гендерний аналіз визначає відмінності між жінками, чоловіками та різними підгрупами в межах цих двох категорій.

2

ПРИЧИНИ – ЧОМУ?

Після окреслення поточного контексту наявних відмінностей між жінками та чоловіками потрібно визначити причини їх існування. Якщо причини невідомі, слід провести додаткове дослідження.

3

НАСЛІДКИ – ВІДТАК?

Гендерний аналіз визначає наслідки наявних відмінностей між жінками та чоловіками. Як ці відмінності впливають на жінок і чоловіків загалом, а також різні групи жінок і чоловіків? Чи створюють вони перешкоди для жінок порівняно з чоловіками, для хлопців порівняно з дівчатами, і навпаки? Якщо так, то які саме?

КОРОТКО ПРО ПРОЄКТ «ЄС ЗА ГЕНДЕРНУ РІВНІСТЬ: СЛУЖБА ДОПОМОГИ РЕФОРМАМ»

Проєкт «ЄС за гендерну рівність: Служба допомоги реформам» фінансується Європейським Союзом і надає підтримку урядам¹ та представництвам ЄС в країнах Східного партнерства (ЕaP)² з питань інтеграції гендерного підходу до нових законів, стратегій, програм і документів при впровадженні реформ, сприяючи таким чином досягненню ефективних результатів як для жінок, так і для чоловіків.

ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ

Інформація може бути корисною тим, хто розробляє законодавство, політики, програми та проєкти (персонал державних установ, представництв ЄС, організацій громадянського суспільства та інших міжнародних партнерів з розвитку) на користь людей у країнах Східного партнерства та за їх межами. Також вона може стати в пригоді для дослідників/ць, представників/ць академічних кіл та засобів масової інформації в цих країнах, які проводять дослідження та/або надають консультації щодо розробки та реалізації законодавства та політик.

¹ У Білорусі Служба допомоги реформам надає підтримку лише Представництву ЄС.

² Східне партнерство – це спільна ініціатива ЄС, його держав-членів і шести східноєвропейських країн-партнерів: Азербайджану, Білорусі, Вірменії, Грузії, Молдови та України.

ЄС за гендерну рівність: Служба допомоги реформам

Проєкт реалізується:

NIRAS

Цю публікацію було підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу. Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю NIRAS і не обов'язково відображає погляди ЄС.

Метою гендерного аналізу є збір та аналіз даних для розробки законодавства, політик, програм і проєктів, спрямованих як на жінок, так і на чоловіків. Для того, щоб законодавство та політика виконували свою основну функцію – задоволення потреб цільових груп – вони повинні враховувати і усувати відмінності та бар'єри, з якими стикаються жінки та чоловіки у всій їхній різноманітності. Таким чином законодавство, політики, програми та проєкти стають гендерно чутливими або, ще краще, гендерно трансформативними.

Гендерна чутливість означає, що законодавство, політики, програми та/або проєкти враховують потреби та інтереси жінок і чоловіків, які належать до різних груп, а також визнають наявні відмінності між цими групами та бар'єри, з якими вони стикаються.

Гендерна трансформативність означає намагання змінити (трансформувати) ролі та обов'язки жінок і чоловіків, хлопчиків і дівчаток, які і спричиняють виявлені відмінності та бар'єри. Кінцева мета полягає в тому, щоб жінки і чоловіки, які належать до різних груп, могли однаково долучатися до будь-якої політики чи процесу та отримувати від них користь.

Основними завданнями гендерного аналізу є:

- визначити відмінності та бар'єри між жінками і чоловіками, та підгрупами в рамках цих двох категорій у всіх сферах;
- окреслити перепони, які заважають жінкам і чоловікам, які належать до різних груп, повною мірою користуватися перевагами та долучатись до політичних, економічних і соціальних процесів та програм;
- визначити можливості для залучення конкретних груп жінок і чоловіків до програм та процесів;
- забезпечити, що програми та процеси приносили однаково користь для жінок і чоловіків у всій їхній різноманітності;

Гендерний аналіз має багато спільного з оцінкою гендерного впливу (ОГВ), що оцінює вплив запланованої діяльності, включаючи законодавчі акти, політики чи програми, на життя жінок і чоловіків у всіх сферах і на всіх рівнях. Однак не слід плутати ці два поняття. Гендерний аналіз зазвичай оцінює поточну ситуацію, а ОГВ проводиться для того, щоб спрогнозувати ймовірний майбутній вплив законів, політик та програм, які ще не були ухвалені або впроваджені.

В ЧОМУ ПОЛЯГАЄ ВАЖЛИВІСТЬ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ?

Гендерний аналіз є необхідною передумовою забезпечення гендерної рівності що проголошена у міжнародних договорах з прав людини та гендерної рівності, яких країни Східного партнерства зобов'язані дотримуватися, як-от:

1. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), 1979.
2. Пекінська декларація та Платформа дій, 1995.
3. Резолюція Ради Безпеки ООН (РБ ООН) 1325 «Жінки, мир. Безпека» (ЖМБ) і дев'ять додаткових резолюцій РБ ООН на цю тему.
4. Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року та 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР).

Конкретні вимоги до проведення гендерного аналізу викладено на глобальному рівні в посібниках різних агенцій ООН. Наприклад, в Інструкції Програми розвитку ООН (ПРООН) з порядку проведення гендерного аналізу, що застосовується до всіх ініціатив ПРООН, де встановлено вимоги та рекомендуються конкретні кроки проведення гендерного аналізу в конкретних контекстах.

У Європейському Союзі положення щодо гендерного аналізу викладені в Плані дій ЄС щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у зовнішніх відносинах на 2020-2025 рр. (ГПД III). ГПД III передбачає "проведення та застосування оновленого гендерного аналізу для інформованого прийняття рішень стосовно майбутніх дій" як мінімальний стандарт при розробці зовнішніх програм, що фінансуються ЄС; що своєю чергою вимагає здійснення гендерного аналізу для виявлення системних причин гендерної нерівності та дискримінації за ознакою статі та вжиття заходів для їх усунення.

Країни Східного сусідства також мають положення щодо гендерного аналізу у своїй законодавчій базі. Азербайджан, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна прийняли закони про гендерну рівність та інші правові акти, які вимагають від національних органів влади проведення гендерного аналізу. Протягом останніх десятиліть ці країни впроваджують гендерну політику (національні плани дій з досягнення гендерної рівності), яка ґрунтується на результатах гендерного аналізу.

Гендерний аналіз має наочні переваги: він допомагає посадовим особам враховувати потреби, інтереси та досвід жінок і чоловіків під час розробки, реалізації, моніторингу та оцінки політик та програм у всіх сферах політичного, економічного та соціального життя.

ЯКИЙ ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ГЕНДЕРНОГО АНАЛІЗУ?

В ідеалі гендерний аналіз слід проводити на етапі визначення або розробки політики чи програми задля того, щоб його результати можна було інтегрувати у їх формулювання.

Гендерний аналіз зазвичай передбачає такі кроки:

1 Крок 1: Забезпечити залучення експертів/ок з гендерних питань на етапі розробки політики/програми, що зазвичай передбачає їх запрошення до участі в робочих групах або органах, які розробляють/формують політику чи програму. Експерти/ки з гендерних питань повинні бути обізнані щодо потреб жінок, чоловіків, які належать до різних груп, у контексті, в якому розробляється політика/програма. Також вони повинні володіти знаннями та досвідом того, як такі потреби враховувалися під час проектування, розробки та реалізації аналогічних політик/ програм на місцевому та міжнародному рівнях.

2 Крок 2: Зібрати статистику та дані про ключові соціально-економічні, політичні та гуманітарні сектори з розбивкою за статтю. Такі статистичні дані щорічно надаються національними службами статистики або іншими агенціями. Інші важливі джерела отримання даних включають результати специфічних гендерних оцінок, які проводяться державними органами, неурядовими організаціями, академічними та дослідницькими установами і міжнародними партнерами з розвитку.

3 Крок 3: Якщо інформація або дані щодо певних секторів недоступні, слід провести консультації, фокус-групи, інтерв'ю з жінками та чоловіками, тощо, а також швидкі оцінки/опитування, якщо це можливо.

4 Крок 4: Провести аналіз, приділяючи основну увагу всім або найбільш актуальним із наведених нижче питань:

Контекст	Економічні аспекти та ролі	Ресурси	Повноваження	Бенефіціари
Які є норми та цінності відносно ролей та обов'язків жінок і чоловіків?	Хто що контролює?	Хто має доступ до ресурсів (наприклад, фінансів, технологій, інформації, послуг, просторових і часових ресурсів тощо)?	Як приймаються рішення в домогосподарствах, державному та корпоративному секторі?	Якою мірою політики чи програми відповідають практичним і стратегічним потребам жінок і чоловіків?
Яку підготовку/кваліфікацію та освіту мають жінки і чоловіки, а також хлопчики та дівчатка?	Хто до чого має доступ?	Хто контролює ресурси?	Яку роль відіграють жінки в прийнятті економічних рішень?	Яким чином гендерні аспекти впливають на формулювання, розробку та реалізацію політик і програм?
Чи є відмінності між жінками, чоловіками, які належать до різних груп, у доступі до ресурсів, прийняття рішень, освіти, ринку праці і послуг тощо?	Чи є потенційні економічні відмінності між жінками, чоловіками та підгрупами в рамках цих двох категорій?	Хто отримує користь від ресурсів?	Яким чином жінки беруть участь у політичних процесах?	
Які є переконання, уявлення та стереотипи, пов'язані зі статтю та гендерними ролями?		Хто має доступ до освіти, технічних знань і навичок та/або можливості підвищення кваліфікації?		

Результати гендерного аналізу узагальнюються у висновки, які окреслюють наступне:

1

Гендерні розриви та диспропорції в певній сфері.

2

Перешкоди, які заважають жінкам, чоловікам, які належать до різних груп, долучатись до політик та отримувати від них користь.

На наступному етапі ці висновки сприяють виробленню пропозицій щодо інтеграції гендерного підходу, тобто конкретних стратегій, кроків і заходів, спрямованих на подолання виявлених прогалів та перешкод.

ПЕРЕДОВА ПРАКТИКА

Гендерний аналіз є невід'ємною частиною проєкту "ЄС за гендерну рівність: Служба допомоги реформам", що фінансується ЄС. Останні передові практики в країнах Східного партнерства включають:

- Проведення гендерного аналізу на етапі розробки Планів дій для представництв ЄС у країнах Східного партнерства у 2021 році. Гендерний аналіз сприяв визначенню конкретних бар'єрів, з якими стикаються жінки та чоловіки в різних сферах, як-от:
  - недостатнє представництво жінок серед підприємців;
  - гендерний розрив в оплаті праці, дискримінація жінок на ринку праці, недостатня представленість жінок на добре оплачуваних посадах, зокрема в галузі науки, технологій, інженерії та математики (STEM), та недостатня представленість чоловіків у професіях, пов'язаних з освітою, охороною здоров'я та соціальними послугами;
  - поширеність гендерних стереотипів та гендерно-зумовленого насильства;
  - недостатнє представництво жінок у процесах розробки державної політики та при прийнятті рішень;
  - середня тривалість життя чоловіків значно менша, ніж у жінок.

Гендерний аналіз наслідків війни в Україні, який дозволив розробити рекомендації щодо включення гендерних аспектів у План відновлення України у 2022 році у 24 сферах щоб забезпечити рівну участь, та отримання однакової користі від процесів відновлення як жінками, так і чоловіками. Експертів та експерток Служби допомоги реформам було залучено до визначення конкретних бар'єрів для жінок і чоловіків, таких як: недостатнє представництво жінок при прийнятті рішень у процесах вирішення проблем миру та безпеки, у сфері підприємництва та на високооплачуваних професіях; обмежена участь чоловіків у догляді за дітьми та іншими членами родини; ризики безпеки, з якими стикаються жінки та дівчата через війну і переміщення. Такі перешкоди було включено до Плану відновлення як проблеми, які повинні бути вирішені в процесі відновлення.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

- Сторінка проєкту «ЄС за гендерну рівність: Служба допомоги реформам»
- Бібліотека з питань гендерної рівності
- Веб-сторінка EU Neighbours East

ДЛЯ БІЛЬШ
ДЕТАЛЬНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ДИВ.
БІБЛІОТЕКУ З
ПИТАНЬ ГЕНДЕРНОЇ
РІВНОСТІ